Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Бараз кюн, никкола ай (июнь) 2, 2021 жыл

№ 63 (20952)

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪАЙГЪЫРЫУ

Казбек Коков санларында къыяулары болгъан сабийлеге деп къуралгъан Араны ачылыууна къатышханды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Нарткъалада къыяулу сабийлеге деп къуралгъан араны ачылыууна къатышханды. Бу иш Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюне жораланнганды. Аны белгилерге КъМР-ни Правительствосуну келечилери, Парламентни депутатлары, районну администрациясы, бу магъаналы проектге спонсорлукъ этген предпринимательле, арагъа жюрюгенле, аланы ата-аналары, устазла да келгендиле.

Жыйылгъанлагъа айланып, Казбек Коков ара къалай къуралгъанын эсге салгъанды: «Аны керекли-сини юсюнден сёз 2015 жылда кётюрюлгенди. Ол заманда Эркенов Тембулат Хусенович проект жанлы болургъа чакъыргъан эди. Аны уа Урван районну кёп предпринимательлери къабыл кёргендиле»,- дегенди ол.

Былтыр августда уа Казбек Коков «Машук-2020» жаш тёлю форумгъа къатышханла бла онлайн амал бла ушакъ этгенинде, аладан бири - Мурат Бжедугов - проектни ахырына жетдирирге кереклисин айтхан эди. Республиканы Башчысы анга ыразы болгъанды. «Аны уа саусуз сабийлеге жан аурутхан бизнесменлерибиз да дурус кёргендиле. Аны ючюн алагъа уллу ыспас этеме»,- дегенди Казбек Валерьевич.

Алай бла проект республиканы предпринимательлери Мухамед Кудалиевни, Насталаны Алий-Солтанны, Аслан Лигидовну, Хазрит Тлакадуговну, Руслан Шогеновну, Шунгарланы Саматны бла Адиб Суншевни хайырларындан тындырылгъанды. Республиканы оноучусу юйюрге бла сабийлеге болушууда бизнесни социал магъанасы уллу болгъанын, къыралны къайгъырыуу да кючлене баргъанын чертгенди. «Россей Федерациясы Президенти къырал политикада сабийли юйюрлеге тутхучлулукъ этиуню эм башха салады»,- деп чертгенди Коков.

Арада сабийлени саулукъларын кючлендирирча онгла къуралгъандыла. Реабилитация этген тренажёр оборудование эм игиледен бириди. Биогюнлюкде тренерле къыяулу сабийле бла ишлерге лицензия ала турадыла, башха ишчиле да сайланадыла. Шёндю окъуна Ара, энчи сабийле бла ишлеуню жангы амалларын сингдирир муратда, Нальчикде спорт-адаптив сабий-жаш тёлю школ бла бирге ишлейди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПАРЛАМЕНТ

Сёлешиуню темасы — музейлени шёндюгю излемлеге келишдириу эмда аланы фондларын толтуруу

КъМР-ни Парламентини Культура, граждан обществону айнытыу эмда информация политика жаны бла комитети кесини кезиулю жыйылыуун Къабарты-Малкъарны Миллет музейинде бардыргъанды. Анга республиканы законла чыгъарыучу органыны таматасыны орунбасары **Мурат Карданов**, тийишли комитетлени келечилери, Миллет музейде ишлегенле, художникле да къатышхандыла.

Жыйылыуну Культура, граждан обществону айнытыу эмда информация политика жаны бла комитетни таматасы **Заурбек Кумалов** ачханды эм бардыргъанды. Республикада музейле бла байламлы иш къалай къуралгъанына юсюнден да КъМР-ни культура министри **Мухадин Кумахов** билдиргенди. Ол быллай шартла келтиргенди: республикада 19 музей барды, аладан ючюсю къырал даражалыдыла, онусу Миллет музейни филиаллары-дыла, жетиси муниципал магъаналыдыла. Алада сакъланнган затла 205698 боладыла.

Музейле маданият хазнабызны сакълау эмда аны хайырланыу бла кюрешген социал институтла болгъанларын эсгертип, министр ала бла байламлы къырал политика къалай къуралгъанына юсюнден айтханды. Къыралны жанындан музейлени ишлерине хар жаны бла да себеплик этиледи, аланы коллекцияла бла толтурурча эмда ала сакъланырча мадарла этиледиле, фондланы эсеплеуню системасы игиледириледи, ол санда шёндюгю амалланы хайырланыу бла.

Былтыр бир-бир учреждениялагъа ремонт этилгенди, ол санда А.А.Шогенцуковну, Къулийланы Къайсынны музей фатарларына, Минги тауну тийресинде Къоруулануу музейге, Бекмурза Пачевни музейине, Политика репрессиялагъа тюшгенлени мемориалына, Суратлау искусстволаны А.Л.Ткаченко атлы музейге, Элбрус районда Краеведение музейге. Миллет музейге тынгылы ремонт этилгени энчи белгиленнгенди.

Бу бёлюмде цифра амалгъа кёчюуню юсюнден айта, Мухадин Кумахов кесини энчи оюмун билдиргенди: ол бай экспозицияны алышындыраллыкъ тюйюлдю, жаланда аны къошагъы боллукъду, алай бла жаш тёлюню сейирин къозгъарыкъды.

Миллет музейни ишини бла проблемаларыны юсюнден а аны директору **Феликс Наков** хапарлагъанды. «Арт заманлада музейни бла аны филиалларына экспозициялар жангыртыу, алагъа къошуу жаны бла иш кюч алгъанды. Юч жылны ичинде палеолит заманладан къалгъан материалладан окъуна тогъуз минг чакъылысы къошулгъанды. Былтыр а ол кёрюмдю 2,5 мингден артыкъ эди. Быйыл да археологияны башха предметлерин да алыргъа, алай бла музей фондну толтурургъа белгиленеди»,-дегенди ол.

Директор фондну башха жерледе арталлыда тюбемеген предметлерини юсюнден да айтханды. Ала тынгылы тинтилгенден сора ала ёмюрлени бек терининден келгенлери ачыкъланнганды.

Проблемаланы юслеринде сёз баргъанда, Феликс Наков аланы асламысы кетерилгенлерин, алай Миллет музейни ишине чырмау этген жартылыкъла алыкъа къалгъанларын белгилегенди. Ол санда бир-бир реставрация мастерскойлагъа керекли оборудование эмда уста специалистле да жетишмейдиле. Ала тарлыкъ да сынайдыла.

Ремонт этилгенини хайырындан мультимедиялы кёрмючле къураргъа да онг чыкъгъанды, алай жангы экспозицияланы техника эмда эстетика даражада кёргюзтюрча этерге тийишлиди. Докладчы 2020 жылда кёрмючле къурауну, музейлени араларында бирге ишлеуню, тарых экспозицияны кенгертиуню юсюнден келишимле этерге хазыр болгъанладан билдириуле келгенлерин эсгертгенди.

Докладладан сора, жыйылыугъа къатышханла кеслерини оюмларын айтхандыла. КъМР-ни парламентини Культура, граждан обществону айнытыу эмда информация политика жаны бла комитетини члени **Борис Паштов** музей ишни тынгылы бардырыргъа чырмау этген сылтауланы кетериуню ол билген амалларын туура этгенди. Ол комитетни члени, Нальчикде 2-чи номерли лицейни директору **Людмила Пешкова** мектепледе баш-ланнган классланы окъуучуларына суратлау эмда музыкалы школланы филиалларын ачыуну хайырлыгъа санагъанды.

Битеу айтылгъан оюмланы эсге алыу бла тийишли къураулагъа эсгертиуле жарашдырылгъандыла. Ахырында парламентарийле бла къонакъла Миллет музейни экспозициялары бла шагъырейленнгендиле.

Тюбешиу

Россейни командасы чемпионатда алтын майдал къытханды, аладан ючюсюн — бизни спортчуларыбыз!

Болгарияны ара шахары Софияда 16 жыллары толмагъан гёжефлени аралырында эркин тутушуудан Европаны чемпионаты бардырылгъанды. Эришиуге Россейни жыйымдыкъ командасыны санында бизни республикадан юч спортчу **Гергъокъланы Саид**, **Хасауланы Смаил**, **Ислам Кажаров** къатышхандыла, юч уланыбыз да андан алтын майдалла бла къайтхандыла.

Тюнене уа ала бла Нальчикни аэропортунда къууанчлы тюбешиу болгъанды. Гёжефлени, тренерлени да алгъышларгъа, кёллерин кётюрюрге республиканы эллеринден бла шахарлакъытарларына ишеклигим жокъду. Сизни юйретген тренерлеге да ыразылыгъымы билдирирге сюеме»,- дегенди ол.

Спорт министрни орунбасары **Заур Хежев** бу жетишимлени бизни гитче спорт жолугъуз башланады, алда алыкъа кёп хорламла сакълайдыла, аны ючюн а тренерлеригизге тынгылагъыз, жарауда кючюгюзню аямагъыз, деп Заур Мугидович жыйылгъанлагъа саулукъ, жетишимлилик тежегенди.

Грек-рим тутушуудан Олимпиаданы чемпиону, республиканы Парламентини башчысыны орунбасары **Мурат Карданов** а бу ахшы иш бла саулайда республиканы алгъышлагъанын билдиргенди. 1 июньда, Сабийлени къоруулауну кюнюнде, жашларыбыз майдалла бла къайтханлары энчи магъананы тутады, дегенди ол. Алгъышлаулагъа Чегем районну администрациясыны башчысы **Юрий Борсов**, Черек районну администрациясыны башчысы **Муртазланы Борис** да късюлгъанды.

Жыйылгъанлагъа ыразылыкъларын чемпионланы тукъум келечилери - **Хасауланы Мухарбий**, **Анзор Кажаров**, **Гергъокъланы Халим** - билдиргендиле. Ала, жашланы хазырлагъан тренерлеге хурмет этгенлерин айта, республикабызда быллай жаш адамларыбыз кёп болурларын тежегендиле.

Ариу жырлары бла халкъ сюйген артистлерибиз **Мусукаланы Руслан**, **Текуланы Амур**, **Султан Хажироко** къууандыргъандыла. Жыйылгъанла уа, чемпионла бла ушакъ этге, суратлагъа тюше мычыгъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

КЕНГЕШ

Къурт-къумурсхала сабанчыланы ахшы умутларын бузмазча

Кёп болмай, Россейни эл мюлк министрини биринчи орунбасары **Джамбулат Хатуов** кенгеш ётдюргенди. Ол сабанланы эм башха эл мюлк жерлени къурт-къумурсхадан къоруулаугъа жораланнганды. Анга регионлада тийишли ведомстволаны эм Россельхозцентрни келечилери да къатышхандыла. Аны юсюнден бизге КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан билдиргендиле.

Тюбешиуде арт жыллада халалы къумурсхаланы санын 7-10 процентге азайтырча мадар этилгени белгиленнгенди. Ол санда быйыл план бла эм профилактика халда саулай къыралда 589,3 минг гектар чакълы жерде тийишли дарманла себилликлери да сагъынылгъанды. Аланы асламысы Шимал-Кавказ бла Юг федерал округлану мюлклеридиле.

Белгилисича, тирликни аз жыйылгъанына сылтауларындан бири - заманында дарман салынмагъанынданды. Анга кёре бир-бир жерледе тийишли ишле майны ал кюнлеринде окъуна башланнгандыла. Бусагъатда ала 15,5 минг гектарда тамамлана турадыла.

Кенгешде субъектледе къурт-къумурсха бла аурула аслам хата салыргъа боллукъ жерлени GPS-картагъа тюшюрюню эм Эл мюлк араны технология жаны бла жангыртыуну юсюнден да сёлешиннгенди. Къабарты-Малкъарны юсюнден айтханда, къышлыкъла, жайлыкъла ёсген сабанлада болумгъа къаты контроль этиледи. Ол санда Эл мюлк араны специалистлери заранлы къумурсхаланы жыйылмазларына кёз-къулакъ болгъанлай турадыла.

Быйыл аллай ишлеге республиканы бюджетинден 580 минг сом чакълы бёлюнюрюкдю. Агрохимия жумушланы бардырлыкъ организация да сайланнганды. Ол келишимге кёре, 400 гектардан аз болмагъан жерни жарашдырлыкъды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Эсепле

Тыш байламлыкъла дайым айныйдыла

Федерал таможня службаны тергеулерине кёре, Къабарты-Малкъар Республика былтыр 22,8 миллион сом багъасы эл мюлк продукция сатханды. Буруннгу жыл бла тенглешдиргенде, ол 1,6 кереге кёбейгенди. Сагъынылгъан кезиуге белгиленнген борч а 16,9 процентге артыгъы бла толтурулгъанды, дегендиле регионну Эл мюлк министерствосунда.

Республика асламысында ашазыкъ, ол санда сют, эт, татлы продукция, жарашдырыучу промышленностьну товарларын, гара эмда суусап суула, этил спирт, нартюхден этилген крахмал, жемишле, нартюх урлукъ сатады. Алыучуланы саны аз тюйюлдю: Грузия, Узбекистан, Тюрк, Азербайджан, Армения, Киргизия, Бирлешген Арап Эмиратла, Къазахстан, Туркмения эм башхала.

Жазылыу - 2021

«Заман» бла бирге болугъуз!

Багъалы окъуучуларыбыз!

«Заман» газете 2021 жылны экинчи жарымына жазылыу андан ары бардырылады. Энтта да сиз ана тилибизде чыкъгъан газетни алырсыз, окъурсуз, ол хар биригизге да эсли кенгешчигиз, керти хапарчыгъыз, огъурлу сёз нёгеригиз болуп турур деп ышанабыз.

Жазылыуну багъасы алты айгъа – 698 сом 10 капек.

Бизни индексибиз – П 5893

Сюзюу

Халны терен тинтгендиле

Кёп болмай Черек муниципал районну башчысы Этезланы Мухаммараны башчылыгъы бла кенгеш болгъанды. Ол 2020 жыл бюджетни жалчытыуну эсеплерине эм башха соруулагъа жораланнганды.

Былтыр бюджет къалай толтурлгъанына юсюнден финансла жаны бла управлениияны таматасы Шахманланы Марзият доклад этгенди. Ол айтханнга кёре, районда налогладан 82,9 миллион сом эм бирси бёлюмледен да 18,1 миллион сом файда тюшюрюлгенди. Ол санда 8,4 миллион сом хакъ тёленнген жумуша ючюн жыйылгъанды.

Районда ОМВД-ны ишини юсюнден бёлюмню таматасыны орунбасары, полицияны подполковниги Артур Эльчапаров хапарлагъанды. Ол, бурунгу жыл бла теплешдиргенде, былтыр 38,8 процентге кёп аманлыкъчылыкъ ачыкъланнганын билдиргенди. Аны бла бирге жолда аварияланы саны эки кереге азайгъанын, аланы чеклеринде 19 адам ачыгъанын эм 2-си ёлгенин сагъыннганды.

Болсада арт заманда тоноуланы санына къошула баргъанын, айтылгъан кезиуде 30 бузукулукъ тинтилгенин айтханды. Аланы арасында

IT-технологияланы хайырланнганла да бардыла. Ахырында Артур Анатольевич коллегалары бла бирге мындан арысында да аманлыкъчыланы жолларын кесер ючюн кючлерин аямазлыкъларын чертгенди.

Ызы бла Черек районну уставына тюрлениуле сюзюлгендиле. Депутатла саугъалагъа тийишли кандидатураланы да айыргъандыла. Ол кюн кётюрюлген соруула бла байламлы эсгертиуле этилгендиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Социал жумушла бла кюрешген организацияланы башламчылыкъларын бла тириликлерин кётюрюрге алланып

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасында 2020-2021 жыллада грантланы алгъан граждан башламчылыкъланы эм социал жумушланы тамамлагъан коммерциялы болмагъан организацияланы (НКО) проектлерин къалай тамамлагъанлары сюзюлгенди. Жыйылыугъа власть органланы, жамауат биригиулени келечилери къатышхандыла.

Юстиция министерствону республикада управлениясындан билдиргенлерине кёре, бусагъатда регионда эсепде 900-ден аслам НКО бардыла. Аладан иги кесеги пенсиячылагъа, сакъатлагъа, кёп сабийли эм къолайлары аз юйюрлеге болушуу бла кюрешедиле. Экологияны игилендириу, хауле айланнган жаныуарлагъа иеле табыу, маданият хазнабызны сакълау, жандауурлукъ акцияланы къурау бла байламлы соруулана тамамлагъанлары да кёпдюле.

Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетлени ишлери жаны бла министрни орунбасары **Гергъокъланы Джамболат** чертгенича, социал жумушланы бла кюрешген организациялагъа субъектде не жаны бла да болушлукъ этиледи. «Граждан обществону айнытыр ючюн, аслам мадар этиледи. Жамауат организацияла консультация, методика, къурау жаны бла себеплик табадыла. «Былтыр 36 НКО-гъа ишлерин бардыргъа 12 276,811 сом берилгенди. Бийыл да 19-20 апрельде конкурсха къатышырча аладан заявкаланы алыу башланнганды.

Эришиу талай номинацияда къуралады: наркотиклени эм психотропный веществоланы хайырланнганланы медицина эм социал реабилитацияларын бардыруу,

терроризмни бла экстремизмни профилактикасын тамамлау, къазакъланы тарыхларын эм маданиятларын сакълау, Россейни миллетлерин маданиятларын айнытыу эм башхала. Алагъа субсидиялагъа 10 000,0 сом бёлюннгенди. Президент грантланы юсленриден айтханда, быытлыр алагъа республиканы организацияларыны 14 проекти тийишли болгъандыла, алагъа 29 миллиондан сомдан аслам ахча берилгенди, ол а 2019 жылдан эсе эки кереге кёпдю, - дегенди докладчы.

Кеслерини сынамларыны юсюнден организацияланы келечилери да айтхандыла. Алай бла Сакъаталы битеуроссей обществоларыны регион бёлюмюню башчысы **Владимир Варитлов** «Спорт, доступный всем» деген проектлерини юсюнден билдиргенди. **Азамат Азубекову** «Ferrum» проектини чеклеринде школ-интернатлада тургъан сабийлени гюрбежиде темирле бла ишлерге юйретгендиле.

«Валеологический клуб Анна» биригиуню башчысы **Надежда Кривчик** а ала «ПроДвижение» проектлерине кёре уллайгъан адамланы спорт жюрютюгуе юйретгенлерини, аланы саулукълу жашау бардырыргъа кёллендиргенлерини юсюнден хапарлагъанды. «Саулукъларына дайым къаратыу, саулукъ кючлеу къаумлада жарау этиу аланы халларын игиге айландыргъанын, кёллерин кётюргенин кёргенбиз. Абаданланы кёзлери жарыгъаны, жашауларына ыразы болла башлагъанлары уа проектибизни хайырлылыгъына шагъатлыкъ этеди, скандинав жюрюю бла кюрешиу адамны саулайда халына игиди», - деп къошханды ол.

Сокъурланы битеуроссей обществоларыны регионда келечиси **Черкесланы Юрий** Надежда Кривчикни бирге ишлерге чакъыргъанды эм жамауат биригиулени келечилерини атындан Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетлени ишлери жаны бла министерствогъа алагъа дайым болушханы ючюн ыразылыгъын билдиргенди.

Жыйылыуну къурагъан палатаны граждан обществону айнытыу эмда жер-жерли самоуправление органла бла байламлыкъла жюрютюу жаны бла комиссиясыны башчысыны орунбасары **Жиляби Калмыков** биогюнлюкде жамаутны ниет, психология жаны бла изленлерин толтурурча организацияла тамамдыла. Аланы борчлары жаш, ишлерин энди башлагъан биригиулени сынамларына юйретиу, жетишимлерини юслеринден билдириудю. Нек дегенде, жаш НКОланы хайырлы башламчылыкълары кёпдю, алай грантла алыуда, конкурслагъа къатышыуда билимлери уа азды.

Сора, республикада жашагъанла коммерциялы болмагъан организацияланы юслеринден артыкъ зат эшитмейдиле. Ол угъай, бир иш бла кюрешген НКО-ла бир бирлери бла шагъырей тюйюлдюле. Ала кючлерин бирикдирселе уа, къаллай бир игилик келтирлик эдиле, дегенди ол.

Жыйылыуну ахырында, битеу проблемала белгиленип, сейирлери болгъан органлагъа бла министерстволаргъа эсгертиуле этилгендиле, деп билдиреди Жамауат палатаны пресс-службасыдан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Себеплик

Тап онгла жарашдырыладыа

Кёп болмай Къабарты-Малкъарда «Мой бизнес» республикалы арада предпринимательлени эркинлерин къоруулау жаны бла уполномоченныйны Юрий Афасижевни приёмныйы ачылгъанды. Аны юсюнден «Мой бизнес» араны таматасы Дудуланы Мадина ишчи кенгешде билдиргенди. Анга Росреестрни, Росимуществону, ФНС-ны, КъМР-ни айнытыу корпорациясыны келечилери да къатышхандыла.

Бюгюнлюкде сагъынылгъан субъектни ишчилери узакъдан борчларын тындырырча онг къуралгъанды, ол санда хар керекли затла бла жалчытылынырча мадар этилгенди - компьютер, Интернет, принтер, телефон, канцеляр керекле эм башха затла да алынгъандыла.

Бусагъатда «Мой бизнес» арада «бир терезе» аслам бла гитче эм орта предпринимательлик бла кюрешгенлени тюрлю-тюрлю жумушларыла къаралады. Бу ишге Араны кесинден сора да, КъМР-ни Микрокредитование эм Гарантия

фонду да къошулгъандыла. Бусагъатда санитар-эпидемиология болум игилендирилгени бла, системада ишлерге излеген организацияланы саны ёсе барады.

Бизни корр.

Вакцинация

«Энди мен аурумайма, къоркъмайма, андан сора не керекди!»

Кенг жайылгъан ауруугъа - коронавирусха - къажау кюреш тохтаусуз барады. Андан къутулууну жаланда бир амалы барды - вакцинация. Алимле, врача, специалистле не къадар кёп адам дарман салдырса, ауруу да кючюн тас эте барлыкъды деп, бир ауузден айтадыла. Жамаутны арасында да аны кёпле ангылап, тийишли мадар этедиле. Аланы бир къауумуна тюбеп, ушакъ этгенбиз.

Соня МАГОМЕДОВА, юй бийче:

- Вакцинаны этдирмей амалым жокъ эди. Юйде жашауу иги да келген къайын анам барды. Анга бек къоркъама. Ол юйден да чыкъмайды, манга уа тюкенлеге, базарлагъа, дагъыда кёп башха жерлеге барыргъа тюшеди. Дарман салдыргъанымдан сора жюрегим да хош болгъанды.

ЧИМАЛАНЫ Мусабий, предприниматель:

- Ишим бла байламлы кёп жерлеге, шахарлагъа барыргъа тюшеди. Къайры барсанг да, дарманны салдыргъанынгы бла къалгъанынгы сурайдыла. Ол себепден поликлиникагъа барыргъа таукел болама. Кёпле тыярга да кюрешгендиле. Алагъа тынгыламагъанма, дарман салдыргъанма, бир такъыйкъагъа да сокъуранмайма. Аурумайма, къоркъмайма, андан сора не керекди?

ХОЧУЛАНЫ Мариям, медсестра:

- Прививкаланы экисин да этдиргенли бир ай болады. Биринчисинде ийне чанчхан жер бир кесекчикге кеси таныткъанды, бир кесекден а аны да унутханма. Бир зат бла къыйналмагъанма. Энчи азыкъ ашаргъа, кесинги къыйнамазгъа керекди, деген жазыула бла къагъыт берген эдиле врача, алай мен юйде, ишде да кюн сайын тамамлаучу жумушларымы къоймагъанма. Ашымы-сууму да энчи этмегенме.

Экинчисинде уя бир зат да сезмегенме. Халими бир хатасы жокъду. Ишге жюрюйме, башха жумушларымы да тамамлайма.

Светлана САВАТЕЕВА, техника илмуланы доктору, профессор:

- Манга кесими къорууламай жararыкъ тюйюл эди. Биринчиден, адамла аслам жыйылгъан жерде ишлейме. Экинчиден, ковидден бир къыйналгъанланы билеме. Осал аруууду, адам иги болгъанындан сора да, ол кесини хатасын артда жетдирмей къоймайды.

Эки уколну да этдиргенме, кёпдюле антителаларым. Андан сора, сёзсюз, бетимде къапны бир ауукъ заманнга жюрютгенме. Энди аны да къойгъанма, бир затдан да къоркъмайма.

ЧОЧАЙЛАНЫ Алла, предприниматель:

- Сатыу-алыу бла кюрешеме, кюн сайын кёпле бла тюбешеме. Аны себепли былтыр августда окъуна салдыргъан эдим дарманны экисин да. Биринчи кере бир кесек температурам да кётюрюлгенди, бек къоркъгъан эдим. Алай ингирге уа ол да кетгенди. Экинчи кюн а эсиме да алмагъанма.

Бир айдан экинчисин да этдиргенме. Ол а бютюнда тынчлыкълы ётгенди. Андан бери ишлеп айланама, хатам жокъду.

КАРДАНОВ Руслан, прораб:

- Мен дарманны эки кезиуюн да салдыргъанма. Болсада ийне чанчхан жерлери окъуна да ачытмагъанды. Бек тапды халим, игиме. Алыкъа вакцина этдирмегенлеге уа заманыгъызны оздурмагъыз деригим келеди. Нек дегенде, къайры да къоркъмай бараса. Ол а не багъаны тутады.

ЗАНИБЕКЛАНЫ Азинат, тюкенчи:

- «Доступ» тюкенледен биринде ишлейме. Ары кюн сайын да бек кёп адам келеди. Аны себепли биз, мында ишлегенле барыбыз да, кесибизни къоруулар амал этгенбиз. Халими сора эсенг а, бир хатам жокъду. Мен, мында ишлеген башхала да, дарман салдыргъанбыз деп ишге келмей къалмагъанбыз.

ГАЗАЛАНЫ Масхут, жамауат къуллукчу:

- Вакцина этдирирге барырдан алгъа, мен, юй бийчем да тинтиулени ётгенбиз. Экибиз да озгъан жыл бир кесек ауругъаныбыз себепли антителаларыбыз бардыла. Болсада ала жокъ болсала, вакцина этдирмей къоярыкъ тюйюлме.

Басмагъа **ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагъанды.

Документле

«Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиулени юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектини юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.«Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиулени юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектин экинчи окъулуунда къабул кёрюрге.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эмда жер-жерли самоуправлениянны ишлери жаны бла комитети ол законопроектни, аны юсюнден айтылгъан оюмланы, анга этилген тюзетиулени эсге алыу бла жангыдан жарашдырыргъа эмда ючюнчю окъулуунда Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини къарауна берирге борчлу этиледи.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2021 жылны 27 майы, №313-П-П

Къабарты-Малкъар Республикада 2020 жылда маданият, саулукъ сакълау, билим бериу, социал жаны бла жалчытыу бёлюмлени организациялары халкъны жумушларын къалай тындырыгъанларына жалынчакъсыз багъа бериуню эсеплерин туура этиуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республикада 2020 жылда маданият, саулукъ сакълау, билим бериу, социал жаны бла жалчытыу бёлюмлени организациялары халкъны жумушларын къалай тындырыгъанларына жалынчакъсыз багъа бериуню эсеплерин туура этиуню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны отчётун сюзюп, «Россей Федерацияны субъектлерини законла чыгъарыучу (келечиле) эмда толтуручу органларын къурауну битеулю принциплерини юсюнден» Федерал законну 26-чы статьясыны 4-чю пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Ол отчётну къабул кёрюрге.

2.Бу Бегимни Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуна жиберирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2021 жылны 27 майы, №321-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджети 2021 жылны биринчи кварталында къалай толтурулгъаныны юсюнден отчётуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджети (андан ары – жаланда республикалы бюджет) 2021 жылны биринчи кварталында къалай толтурулгъаныны юсюнден отчётуна тынгылап, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти былай белгилейди: республикалы бюджетни кеси файдаларыны план кёрюмдюлери, федерал бюджетден болушлукъгъа жиберилген ахчаны тергемей, 2891222,5 мингъ сомгъа жетгенди неда 23,9 процентге толтурулгъандыла. Битеулю файдала уа 9632652,2 минг сом болгъандыла неда 22,1 процентге толтурулгъандыла.

Республикалы бюджетни къоранчлары 8594472,0 минг сомгъа жетгенди эмда план кёрюмдюлени 18,5 процентин тутадыла. Аны бла бирге республикалы бюджет биринчи кварталда артыкъ ахча бла жабылгъанды, ол 1038180,3 минг сомну тутады.

Башында кёргюзтюлген тарихледен хыйсап этип, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджети 2021 жылны биринчи кварталында къалай толтурулгъаныны юсюнден отчётун эсге алыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2021 жылны 27 майы, №322-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жамауат советни къауумуна тюрлениуле кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жамауат советни юсюнден Болумну 3.8-чи пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жамауат советни къауумуна **Гугов Владимир Рашадовични** бла **Токмаков Азик Нургалиевични** кийириргe.

2.Бу Бегим къабул этилген кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2021 жылны 27 майы, №323-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жаш тёлю палатаны къауумундан болжалдан алгъа чыгъыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жаш тёлю палатаны юсюнден Болумну 5.1-чи пунктуну 2-чи подпунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1. **Хуторская Елизавета Вениаминованы** Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде Жаш тёлю палатаны къауумундан болжалдан алгъа чыгъыуун дурус кёрюрге.

2.Бу Бегим къабул этилген кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2021 жылны 27 майы, №324-П-П

Тапландырыу

Аямай быргъыланы алышдырадыа

Бюгюнлюкде КъМР-ни Регионнга оноу этиу арасына ичер суу бла жалчытыуну юсюнден аслам тарыгъыу келеди. Ол себепден аны келечилери кёп болмай Чегем районда болуп, жер-жерли власть органла жамаутны тарыгъыуларына къалай эс бургъанларын тинтгендиле.

Ала тийишли ишле районну хар элинде да багъанын кёргендиле. Жууукъ заманда Яникойда жангы скважина ачылыкъды, Хушто-Сыртда бла Лячинкъаяда «Таза суу» миллет проектге кёре жангы ызла тартыладыла.

Шалушкада 1600 метрде быргъыланы алышып тебирегендиле, Нартанда да жангы сетьлеге къошулурча мадар этиледи. Чегем шахарны микрорайонларында уя къышдан бери суу быргъыланы жангыртыу иши тохтамагъанды.

Районну администрациясындан билдиргенлерича, былтыр 35 километр чакъылы жерде суу быргъыла

алышынгъандыла. Быйыл аланы энтта да 26 километр чакъылысы жангыртыллыкъды. Аны бла бирге скважинада жангы оборудование салырча муниципалитетни бюджетинден ахча бёлюнюрюкдю.

Бу кюнледе таза суу бла жалчытырча беш водозабор хазыр этилгенди. Дагъыда бири Каменка элде ишлене турады. Сагъынылгъан жумушланы хайыры бла талай жылгъа жамаутны ичер суу бла сылтаусуз жалтытыргъа кьолдан келликди.

Эсге сала айтсакъ, бир тюрлю соруу, тарыгъыуу болгъан адам аны юсюнден «КъМР-ни Регионнга оноу этиу арасына ВКонтакт, Инстаграм, Одноклассники, Фейсбук эм Твиттер социал сетьле бла билдирирге боллукъду.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Эсде тутуу

Уста журналист, фахмулу жазыучу, аделли эмда хатерли инсан

Автор ала бла баргъан жол алыкъа бошалмагъанды.

МУТХУЗ САБИЙЛИК

Уруш, ызы бла келген кёчгюнчюлюк азабы да артда къалып, малкъар халкъ туугъан жерине къайтып, жангыдан тириле башлагъанда, малкъар жазыучула бек иги чыгъармаларын жазгъандыла. Аланы кёллендириг ахшылыкъла аслам эдиле: ала кёп жылланы тансыкъ болуп тургъан тау элле, аланы къуршалагъан таула, элни ичи бла жырлап баргъан черекле, кече сайын айны эхчеген шауданла, ишлене тургъан жангы журтла... Сора дагъыда махтаугъа тийишли жерлешлери.

Аладан бири Россейни Жазыучула, Журналисти да союзларыны члени, Къабарты-Малкъарны культурасыны сыйлы къуллукъчу Хучиналаны Ануарды. Ол 1931 жылда Огъары Малкъарда туугъанды. Юйюр Хасаниягъа кёчгенди.

КЪАЗАУАТ

Атасы, жалгъан дау бла халкъыны душманыны санап, тутуп кетгенлеринде, анга жаланда алты жыл бола эди. Юсюп алгъа Енисей сууну жагъасында агъач комбинатда, ызы бла Беломор каналда урунгъанды. Юйдегиси Салихат а алты сабийни аманатлыкъларын алгъанды.

Уллу Ата журт уруш башланнганда, Холам-Бызынгы районну финансла бёлюмюнде ишлеген Омар – юйюр тамата фронтха кеси тилеп кеттенди. Илипинни кёрулушунда ишлеген тутмакъланы къазауатха иерге дегенде, Юсюп да ары тебиргенди. Ол болгъан кеме Балтий тенгизге чыкъгъанда, фашист бомбардировщикле башындан атып, аланы жойгъандыла.

Кёчгюнчюлюкню азаплы жолунда Ануар, эгечи Рая, экиге айланнган Ахмат бла Асият да, тифден ауруп, Уралда бир шахарда эки жыйырма кюн жатхандыла. Ол заманда ауругъан сабийлерин жолда кьоюп кетген аналаны халларын кёзге келтирген кьыйынды.

КИШИ ЖЕРИНДЕ

Юйюр Къазахстанны Талды-Курган тийресинде Текели деген шахарчыкъгъа тюшгенди. Сабийлени да ызларындан сюргендие. Асыры кьыйын жерден, ары тюшгенледен ондан бири кьалгъанды сау. Ахмат бла Ануар асырагъандыла ол адамланы. Алай бла онюч жылында аны башы акъ болуп кьалгъанын кючсюнюн эсгериучю эди Ануар.

Анда ол темир жолда, Джал шахтада да ишлегенди. Ара мюлкде эсепчи, бригадир да болгъанды. Тирнеклиги болушханды. Ал кезиуде кьыйын болса да, артдаракъда жашау тап ызына бурула башлагъанды. Шахарны юсю бла темир жол бара эди да, ол поездла ташыгъан затладан жете келген жашчыкъна юлюш алгъандыла. Алай бла ачлыкъдан, жаланнганчлыкъдан да къутулгъандыла. Ануар, онгу аз болса да, окъургъа бек сюйгенди. Бютюнда суратлау китапланы.

КЪАЙТЫУ

Ата журтха жыйылгъандан сора, Ануар ахыр жыллагъа дери «Коммунизмге жол» газетде ишлеп тургъанды. Ол подчитчик, корректор болуп ишлегенди. 1961 жылда аны Москвагъа журналистиканы экижыллыкъ окъуларына ийгенди. Андан биягъы миллет газетге кьайтханды эм кёп жылланы ичинде аны эл мюлк бёлюмю, ызы бла тилманч бёлюмгё таматалыкъ этип тургъанды.

Саулай алып айтханда, ол миллет газетибизде юч жыйырма жылгъа жууукъ ишлегенди. Ол заманны ичинде Терк эл мюлк техникумда агроном бёлюмде, ызы бла Къабарты-Малкъар кьырал университети филология факультетинде орус-малкъар бёлюмде окъуганды.

СУРАТЛАУ ЧЫГЪАРМАЛАНЫ УСТАСЫ

Окъуучула аны журналистча танысала да, ол аланы суратлау чыгъармалары бла да кьууандыгъанды. Ануарны биринчи китабы «Жашауну шорхасы» деген аты бла басмадан 1991 жылда зарфха урулгъанды. Алда журналда бу чыгъарма «Кюйсюз заман» деген ат бла басмаланнганды. Повесть экиси бири бири бла чырмашхан сюжет ызладан кьуралгъанды. Биринчиде ол документли кьитинни сакълайды, экинчиде уа, суратлау мадарны хайырланады. Уруш таулу эллеге, повестьде - Хасаниягъа, кьалай киргени айтылады. Уруш бир жолгъа кирсе да тау элге, хар бир эллини ол кьазауат бла тюбешиую башха эди.

Повестьни ал бетлеринде автор, окъуучуну ата журту бла танышдырады: тау элни кьуршалагъан агъачлы сыртла, жангы кьошунбаш юйле, орам жанлада акътерекле, элни эки жаны бла баргъан Нартуя бла Нальчик суула, кюнбатыш табада уа - кьызгъылдым чумла... Ма быллай мамыр тау элге уруш жууукълашып келгенде, артха ыхтырыса баргъан кьызыл аскерчиле, агъачда бугъунуп, андан уруш этерге хазырлана эдиле...

БАРЫ ДА - БИР САТЫРДА

Повестьни жигитлери кёп тюрлю миллетлени келечилеридиле: Магометланы Ахмат, Алексей Медведев, санинструктор Валентина Николаева, солдат Коротких, капитан Сергей Давыдов, кичи лейтенант Виктор Иванов, капитан Еременко, Хажомар, Тахир, комсомолчула Зухра, Керим, Хаким дагъыда башхала. Кими - Сибирьден, кими - Москвадан, кими - тау элден.

ЖИГИТЛИКНИ БЕТИ

Жигитликни бети кьайда да энчиди. Немисли самолётла бла бизни батыр сермешген лётчиклерибизни, ала кёллендирген кьызыл аскерчилени, атасындан кьалгъан эски кьауал бла уруш этерге чыкъгъан Хажомарны - хар кимни кеси энчилиги барды.

Сёзсюз, повестьни бек кючлю жерлеринден бири аны аты бла байламлыды. Ол, кесини ротасын излей барып, ёлюп тургъан солдатланы табады. Сора алайгъа жетип келген душмандан дертин алады. Ол кьаты сермешде Хажомар этген жигитлик, ол кёргюзтген кишилик кимге да юлгюлей кьаладыла. Халкъыбызны тарых бетлерин аллай адамланы таукелликлери жарытады.

Повестьде Жулдузханны сыфаты да жюрек кьозгъайды. Эри акъла бла кюреше, жетип келген жашы уа бу уруша жоюлгъандыла. Тиширыу Чырпылы Тёшню башында кьабырла кьатына ийнегин излей барады. Сора тёгеркни ёлюкле басып, жерни бомбала чанчакълап тургъанын кёреди. Ол чакъда узакъда жоюлгъан жашчыгъы Солтанчыкъны болушлукъ тилеген ауазы эшитиледи. Кёргени бла эшитгени тели этип, тиширыу уллу жол таба кьачады, жашыны ауазындан а кьутулалмайды...

СЫЙРАТ КЁПЮРДЕ БАРЫУНУ ЮСЮНДЕН

Хучина улуну «Шайтан Дорбунну жесирлери» деген повести бир кьауум хапар бла бирге энчи китап болуп, басмадан 2001 жылда чыкъгъанды. Бу повесть таулу эллеге революцияны келтирген батырланы юсеринденди.

Чыгъарманы сюжет ызында уллу сермешле жокъдула. Жаралы таматаларын да биргелерине алгъанлай, кьызылла тау артына ётюп барадыла. Ол жолну бир кесекчигине Сыйрат кёпюр ден аталгъанды.

«Кийикле кючден ётедиле аны бла - тарды, тутхучсузду. Аягъынг учхаласа - тюбюне кетдинг да кьалдынг. Сюйсенг изле, сюйсенг кьоё. Ёмюрде да былайдан кетгенни тапмагъандыла...Кёп ччуну жутханды, дейдиле былайлы....», - бу сёзлени повестьни жигити Жарахмат айтады.

КЮРЕШНИ БЕЛГИСИ

Болсада, эсинге башха зат тюшеди: кьолуна сауут алып чыкъгъанны жолу Сыйрат кёпюрге ушайды. «Не сен, не мен!» – деген жол ол болмай неди? Бу ат жаланда жолну бир кесекчигине аталып кьалмай, саулай да кюрешчиле чыкъгъан жолну символикасы болады.

Повестьни жигитлери - Ахмат, Хасан, Оразай, Солтан, Керим, Мухажир эм башхала тарых жоллада атлайдыла. Ала Шайтан Дорбунда Чингизханны бузлап тургъан аскерчилерини юслерине келедиле. Келген эдиле ала бери - Кьаф таулагъа, жер, мюлк излей, Шайтан Дорбуну жутду аланы. Ол тарых дерсиди - игилик бла келмеген игиликге жолукъмаз. Азатлыкъ ючюн кюрешчилени уа жолларын жарыкъ умутла жарытадыла.

Повесть жартылай кьалгъанча кёрюнюп, сюжет ызны андан ары созарыгъынг, айнытырыгъынг келеди.

Автор ала бла баргъан жол алыкъа бошалмагъанды.

ПОЛЬШАДА ЭШИТГЕН ХАПАР

Ануар «Биреуню ачы гыржыны» degен повестинде уруш заманны суратлайды. Таулу тиширыу жесир болуп, Польшагъа тюшеди. Анда немислилени минала чыгъаргъан заводларында ишлейди. Ючеулен болуп, ала андан кьачадыла, алай жолда аладан бири фашистлени кьолларындан жоюлады.

Сакинат а Ройский деген жаш бла кьачады эм анга эрге чыгъады, жашына уа Ахмат деп атайды. Жазыучу Польшада командировкада болгъанында тюбегенди бу тиширыугъа. Ол тилеп, Ануар аны анасыны кьабырындан топуракъ да эттенди ары.

ЖЮРЕКЛЕНИ ТИТИРЕТГЕН ДАСТАН

Кучиналаны Ануарны «Сюргюнню бушуулу дастаны» деген китабы уа 2009 жылда чыкъгъанды басмадан. Окъуучула бу поэманы аны бек магъаналы, бай китабына санайдыла. Чыгъарма малкъар халкъ туугъан жеринден зор бла кьысталып, кьаллай бушуу сынагъанын суратлайды.

Ол кьара кюнледе кьартланы, тиширыуланы кьыйынлыкъларын, узун урушну отундан чыгъып, юйюрлерин излей айланнган солдатланы амалсызлыкъларын, ол болумда да халкъыбызгъа тёрели адамлыкъ, жандауурлукъ ышанла сакъланнганларын айтады.

Бу чыгъарма не ауур эсе да, ариу, женгил тил бла жазылгъанды да, аны кюй макъамы эсден кетерча тюйюлдю. Хар тизгини, хар солуу жюркени кьозгъайды.

Унут, дейле...
Мен кьалай унутайым?!
Унутдум деп,
Сизни кьалай алдайым?! – деген сёзле бардыла анда. Алай ала ачыу туудурмайдыла. Халкъы чекген азапны унутхан аны тарых жолун эсден кетергенчады деп, аны саладыла эсинге ансы.

Кучиналаны Ануар бюгюн бизни арабызда жокъду, ол керти дуниягъа жол ызлагъанды. Болсада аны оюмлары чыгъармаларында жашап турадыла. Аланы окъуй, биз аны биргесине кьууанабыз, жарсыйбыз. Ол а ёлюмсюзлюкню бир сёнгмез шартыды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Юбилей

«Бирикген, жигер, бир бирни ариу кёрген коллективде ишлегениме къуанама»

Мен Малкъондуланы Сакинатны таныгъманлы кьыркъ жылгъа жууукълашып келеди. Аны жигерлилигине, мажарылулугъуна, не ишден да къоркъа билмегенине хар заманда сейир этеме, аны ючюн махтау да береме. Ол чынтты таулу тиширыуду, юйюрюм деген, кимге да болушлукъгъа ашыкъгъан.

Тёбен Чегемде школну бошагъандан сора Къабарты-Малкъар кьырал университети филология бёлюмюне киреди. Алай узакъ элден жюрюген кьыйын эди, шахарда кесинлей жашагъан а - бютюнда. Сора дагъыда элде - атасы, анасы, кесинден гитче эгечи, кьарындашы...

-Юйде жумуш кёп: малла, бахча, сабийле. Мен а мында. Атам ишге кетеди, битеу жумушла уа анамы юсюнде, ол кьалай жетишсин хар неге да менсиз, саулугъу да артыкъ доюн тюйюлдю деген сагъышла тынчлыкъ бермегенлиге. Сора окъуучу кьоягъра тюшеди, - деп хапарлайды Сакинат.

Атасы бла анасы уа, аны окъурун сюйюп, шахаргъа кёчерге оноу этеди, анда юй да аладыла. Алай кьыз окъууна кьайталмайды, асыры кёп заманны оздургъанды. Бир кесекден ол кондитер фабрикагъа киреди. Мармелад цехде уруна, биринчи кюнледен окъуна кесин жигерлиги, тирилиги, адамлыгъы бла сый-намыс тапханды.

Атасыны эгечи Батчаланы Шахидат «Коммунизмге жол» газетде ишлей эди. Сакинат аны бек сюйгенди, юйюне, редакциягъа да терк–терк баргъанды. «Бир жол а аны бла типографиягъа барама. Уллу линотип машинала, аланы ишлеген халлары, тауушлары, газет бетле манга бир сейир кёрюннгендиле. Кесими жомакъны дуниясына тюшген сунгранма.

Андан сора харфла жыйыучуланы курсларына барама. Алай бла басмалаучу цехде сау бешь жылны ишлейме», - деп эсгерди Сакинат. Газетни редакциясына уа ол 1984 жылда кёчгенди. Ма андан бери алгъа «Коммунизмге жолну», артда «Заманны» баш редакторларыны болушлукъчусуну къуллугъун толтуруп келеди.

Къайсы организацияны, учреждениясы да башчысына кьачан да болушлукъчу керекди. Борчун билген, аны кезиюнде эмда тап тамамлагъан а таматаны жумушларын иги да женгиллетеди. Сакинат да кьолундан келгенни аямайды. Ол ишге жангы келген адамны документлерин жарашдырады, табельни толтурады, баш редакторну бегимлерин, буйрукъларын компьютерде жыйып чыгъарады, энчи китапха жазады, дагъыда алагъа ушаш кёп башха затланы да тындырады. Керек болса уа, текстлени жыяргъа, аланы тюзетирге да болушады.

Аны хайырындан кёп жылладан бери газетлерибизни архиви жыйыщдырылып турады. Андан тышында да, мында ишлегенлени хар бирини да айтханларын толтурургъа кюрешеди. Бир зат керек болса, барыбыз да аны аллына барабыз.

-Ишими жаратама. Аны хайырындан республиканы белгили жазыучуларыу, журналистлери бла шагъырей болгъаныма да бек ыразыма. Бирикген, жигер, бир бирни ариу кёрген коллективде урунгнаима бек къууанама. Аны бла насыбым тутхан сунама, - дейди шёхум.

Сакинат баш иеси бла бир кьыз бла бир жакъ ёсдюргендие. Алагъа бийик билим да алдыргъандыла. Ала бирер жерде ишлейдиле, баш кечиндиреди. Туудукълары Алина бла Тимурчугъ а аланы кёз жарыгъыдыла.

Бу кюнледе Малкъондуланы Сакинат юбилейин белгилейди. Жууукъла, ахлула, тенгле, танышла аны алгъышларыкъдыла. «Заман» газетни редакциясыны коллективи да , анга айтылыкъ ахшы сёзлеге кьошула, анга узакъ ёмюр, кийик саулукъ, насып, монглукъ да тежейди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Надзор

Балаланы тынчлыкълы солуулары – баш борчубуз

Жорукълагъа тийишлиликде, сабийлени жай солууларын кьурагъан битеу учреждениялада къоркъуусузлукъну жалчытырча профилактика ишлени бардырыргъа керекди. Аны бла байламлы от тюшюуге кьажау надзорну инспекторлары Зольский районда сабий саулукъ кючлеу лагерьлени бла «Айые зори» санаториийни жайгъа хазырлылыкъларын тинтгендиле.

МЧС-ни келечилери энчи эс учреждениялада от ёчюлтюу кранланы, су быргъыланы халларын тинтиуге бёлгендиле, эвакуация жолланы таллыкъларына, отоулада отну ёчюлтген оборудованияны бузукъсуз ишлеулерине къарагъандыла.

Республикада битеу да 46 сабий лагерь бардыла, аладан ючюсю Зольский райондадыла. Солуу кезиуге «План-график» жарашдырылгъанды, анга кёре, сабийлени кьыйын болумлада кеслерин тюз жюрютюргё юйретиригиле. Гитчелеге инструктажла бардырылгъандыла, сабийле да, устазла да жана тургъан жерден терк чыгъа билирча жараула ётдюрюлюкдюле. Районда надзор эм профилактика иш жаны бла инспектор Артур Токов айтханыча, сабийле солугъан жерледе къоркъуусузлукъну жалчытыу министерствону энчи къарауундады. «Жангыз да жорукълагъа сакълыкъ, уллу кёллюлюк этмеу сакълаялдыкъды кьыйын болумдан», - дегенди он.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Юйретиу

Гитчелеге коронавируседан вакцина берирге жараймыды?

- Рекомендациялагъа кёре, COVID-19 ауруудан сабийлеге асламлы халда вакцина берируню хайыры жаланда эпидемиология болумгъа контроль этиуде барды, - дейди **медицина илмуланы кандидаты, «Лидер-Медицина» клиниканы тамата врачы**

Евгений Тимаков. - Сабийле инфекцияны кёчюрюгре боллукълары белгилиди. Алай юйюрде таматала вакцинацияны ётген эселе, гитчелеге аны берирге кереклиси жокъду.

Мени оюмум алайды: дайым тюрленип тургъан коронавирусну юсюнден айтсакъ, андан вакцинаны жаланда къоркъуулу къаумгъа кирген сабийлеге салыргъа керекди. Ол а бюйреклери, ёпкелери эрттеден бери ауругъанладыла, иммунитетлери осал, кеслери да семиз болгъанладыла. Алай дагъыда, алагъа къошакъ тинтиуле этерге тюшерикди. Нек дегенде, сабийледе коронавирус ауругъа иммунитет тамата тёлюдеча алай къуралмайды. Аны себепли алагъа вакцинация этиу жууукъ кезиуледе не хазна башлансын.

Шимал Кавказны жери кёп татасха букъдурады - ол археологланы оюмларыды. Алай айтыргъа сыйтау да кёпдю. Сёз ючюн, 2012 жылда космос спутник белгилеп, Къарачай-Черкес Республикада Къобан культурааны ызын сакълагъан эски шахар табылгъанды. Ол жез ёмюрден (бизни санаугъа дери 17-18-чи ёмюр) кьалгъанды, дейдиле алимле. Эки жыл озуп, археологла Къарачайда кьаялада эрттегили адамла этген суратлагъа тюбегендиле. Ала - садакъчула, атла, ччуча... - 17-чи ёмюрледе этилгенлери белгиленнгенди.

Бизни республикада Курп сууну жагъаларында тюклю пилни (мамонт) сюеклери табылгъандыла. Ол затла алда бу жерледе жашау эм табийгъат болумла башха болгъанларыны юсюнден хапарлайдыла.

Аллай жашырынлыкъла Ставрополь жанында бютюнда кёпдюле. Анда китни сюеклери иш да табылгъандыла. Ала музейде кёрмючде турадыла. 2013 жылда анда Шпаковский районда специалистле, къазыу эте баргъанда, скифлени алтын затларына тюртюлюп кьалгъандыла. Алимле айтханнга кёре, ала бизни санаугъа дери 4-чю ёмюрде этилгендиле.

Жарсыугъа, ала кимниколе болгъанлары тохташтырылмагъанды. Нек дегенде, ол кьабыр тёбени алдан окъуна кьара археологла чачхандыла. Ала быллай жерледе, шиякылада да багъалы затланы излегеннери белгилиди.

Алай а алай бла эрттегили тарыхны ызын кьурутханларыны сагъышын а этмейдиле. Экспертлени айтханларына кёре, ол алтын затланы Босфорда урумлу устала этненнге ушайды. Аланы ызлары кёрюнеди. Баям, ала скифни патчахына не сагъуа болуп берилгендиле неда аланы ол кеси сапариш этип этдиргенди.

Бек сейир затны уа археологла Ингушетияда таулада бир дорбунда тапхандыла. Ол Гюржюню патчахы Тамараны кьабыры болур деп ишеклидиле алимле. Экспертле айтханнга кёре, оба 5-8-чи ёмюрледен сакъланады. Ингуш Республикада ол тиширу бла байламлы христиан килиса да барды. Тамараны кьабыры кьайда болгъаны уллу жашырынлыкъда турады кёп ёмюрлени, осуяты алай болуп дейдиле. Алай ол патчах кьызыныды деп толу айталмайды алимлени бири да.

Къабарты-Малкъарда бир-бир жерледе, ол санда Быллым тийресинде да, табылгъан зугул баш сюеклени юсюринден а кёпле биледиле. Экспертле ангылатханнга кёре, 7-10-чу ёмюрледе сыйлы тукъумлада туугъан сабийни сюеклери кьатхынчы, башын кьайиш бау бла байлагъандыла. Ол байлауну багъалы минчакъла бла жасагъандыла. Алай бла кьаугъанакъланы баш сюеклери зугул хал алгъандыла.

Къашхатауну кьатында эски кьабырлада бек эрттегили алан заманны (бизни санаугъа дери 1-чи ёмюр) обалары табылгъандыла. Анда ёлгенлени асыралгъанлары тюрлю-тюрлюдю: бирлери жерде жатадыла, бирсилери кьабыргъагъа кьысылып турадыла, башхалары уа таш орунлада сакъланадыла. Бу шарт эртте заманлада былайлада тюрлю-тюрлю культуралы халкъла жашагъанларына шагъатлыкъ этеди.

Урвандан узакъ болмай эллиге жууукъ тёбе барды. Аладан ючюсю уа иги да уллуладыла. Бек уллуну бийиклиги отуз метрге, кенлиги уа эки жюз бла жыйырма мертге жетеди. Ол, Кавказны археология институтуну директору Атабийланы Биясланны айтханына кёре, Евразияда бек уллу курганды. Ол тёбеле майкоп культураны заманындан (бизни санаугъа дери 4-чю ёмюр) кьалгъаннга саналадыла, кеслери да былайлада ол заманлада, эрттегили Мисирдеча, бийик цивилизация болгъаныын айтадыла.

Атабийланы Биясланн эсгертмелени эм тарых магъаналы жерлени сакълау, къоруулау жаны бла тарыхмаданият экспертизаны Халкъла аралы советини экспертиди. Аны, аны кибик жашауларын археология бла байламлы этгенлени бир жарсыулары барды: аллай тарых эсгертмелерибиз тоналып баргъанлары тынчайтмайды аланы.

Керти да, аллай жерлеге сакъ болургъа борчлуду хар бир адам да. Бизде уа аллай къазыулада табылгъан ырысхы бла бай болургъа излегенле тюбейдиле. Бизни заманыбызда аллай эсги затлагъа уллу сурау барды. Къазыучула не заманлада да болгъандыла. Алагъа къажау къырал жорукъла да, баям, андан чыкъгъандыла. Ала техниканы не къадар жангысы бла сауутланыпдыла. Закон металлодетекторланы, электромагнит эм геомагнит приборланы эрттегили алтын, кюмюш, темир затла излеуде хайырланыргъа эркин этмегенликге, не багъа болсала да, аланы алып, жер-эл кёре айланнганла бардыла.

Федерал законну 245-чи номерли статьясында айтылгъаннга кёре, аллай эркинликлери болмай тургъанлай, къазыу ишле бардыргъанлагъа тазир салынады. Ол закон къалай толтурулгъаны уа башха ишди. Алай археология эсгертмеле къыралны байлыгъы болгъанларын унутургъа жарамайды.

Ол башында айтылгъан скиф алтынла болгъан тёбени да къазгъандыла алай бла байыкъланыргъа сюйгенле къалай эсе да эслемегендиле аланы ансы. Ол ишлери бла ала тарыхда бир къауум затны ажашдыргъандыла. Археологла сакъ боладыла этген ишлерине, артда ол тёбелени да алда болгъанларыча жыядыла тизгинлерин. Къара казыучулада аллай жарсыу жокъду. Ала экскаваторла бла окъуна къазадыла къабыр тёбелени. Сора анда тапхан затларын сатыугъа салып, аны юсюнден интернетде окъуна билдиредиле.

Таулула кёчгюнчюлюкден къайтханда, Кёнделен аягъында эски ёмюрледен къалгъан кешенелени асламысы оюлуп эди. «Аланы ташларын алып, арбазларына элтип, юй тюпге, атлауучлагъа салгъанла да болгъандыла, дей жарсый эди бир ушагъыбызда актёр, драматург, поэт Маммеланы Ибрагим. - Алай а ол юйледе жашагъан юйюрледен адам къалмагъанды элде. Тапшин сууда жата эди алай келтирилген бир таш, аны, юйде жашагъан къарт хайырланыргъа къоймагъанда, аны келтирген машина сууга атып кетген эди...»

Атабийланы Биясланн белгиленнгенге кёре, адам обасында къалай жатханындан башлап, аны бла ары не салыннганына дери бары да сейирди тарыхчылагъа. Сёз ючюн, Кёнделен тийресинде бир кьабыр тёбеде эр кишиле бла бирге балтала салынып табылгъанды. Ол а эркегыйсу оноучу болгъаныны белгисиди. Ма аллай тарых шартла бизни ата-бабаларыбыз къалай жашагъанларындан хапар айтадыла.

Ол белгиле болмай, тарых шартла жер бла тенг болуп къалсала, биз жарлы боллугъубуз баямды. Тарых эсгертмеле кетгенлеге угъай, саулагъа керекдиле. Республикада Маданият министерствону къурамында эсгертмелени сакълау жаны бла управление къуралгъанды. Аллай жамауат биригиу да барды. Не бек кюрешселе да, не тюрлю программала бла иш этселе да, анда ишлеген бир ненча адам аллай уллу жумушну кеслери аллары тартмазлыкълары туурады, бютюнда къырал бюджетден ол затха бёлюнген ахчаны азлыгъын эсге алсакъ. Ма ол себепден ата-бабаларыбызны унутулмазлыкъ ызларын биз барыбыз да бирден сакъларгъа керекбиз. Ол кетгенлени, келликлени да аллары бла бизни адамлыкъ борчубузлай кьаядыла.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Оюм

Обаланы къазып, сом-шайгъа сатып, тарыхыбызны нек тонайбыз?

Къутхарыучула

Хар кюнлерин, сагъатларын, такъыйкъаларын да – башхала ючюн

Адамланы къутхарыу, кесинги жанынга къоркъуу болгъанына къарамай кюн сайын къыйын болумлагъа тюшгенлеге болушлукъ этиу Россейни МЧС-ини Элбрус бийик тау-къутхарыу отрядыны ишчилерини жашау жорукъларыды. Аллай усталадан бири Хаджиланы Азнорду. Ол ючюн жюзден аслам къутулуу-излеу ишге къатышханды, аланы кезиулеринде аслам адамны ёлюмден сакълагъандыла.

Усталыкъны сайларгъа себепликни гитчеликде сингдирилген ниетле, абадан бола баргъаны бла тохташан акъыл этедиле. Жюрек чакъыруюна бойсунуп, Азнор да 2009 жылда къадарын бу огъурлу эм къыйын ишда бла байламлы этерге сюйгенди.

Отряд ишин республиканы битеу жеринде да - анга Кавказ хребетни аслам кесеги, таула, агъачла, суула да киредиле - тамамлайды. Ала жангыз да Къабарты-Малкъар бла чекленмей, Ставрополь крайда, Шимал Осетия-Аланияда, Къарачай-Черкесде да къыйын болумла салгъан заранны кетерирге кёп кере къатышханды.

Къутхарыу операцияланы кезиулеринде жюзле бла саналгъан адамланы жанларын сакълагъандыла. Азнор 2017 жылда Элбрус районда болгъан табийгъат къыйын болумланы кезиюнде халкъны къоркъуулу жерден чыгъарыугъа, ырхыладан баш магъаналы объектлени тазалаугъа, 2016 жылда Ставрополь крайда суу кётюрюлгенинден сора болгъан хатаны кетериуге къатышханды.

Узун, юч кюннге созулгъан операцияны юсюнден айта, Азнор 2020 жылны 22 ноябринде алагъа Краснодар крайдан турист Гара-Башыны тийресинде 3800 метр биийкликге ажашханыны юсюнден билдириу келгенин эсгереди. «Элбрус бийик-тау отрядны къауумунда мен да мычымай жолгъа чыгъабыз. Тау тикни талай кесекге юлешип, къауум-къауум болабыз. Турист къайда болгъанын айталмагъаны излеуню бютюн къыйын этеди.

Кюнню халы да себеплик этерча тюйюл эди – тёгеректи туман басып зат кёрюнмейди, жел хыны урады, жылны бу кезиюнде таулада кюнню узунлугъу къысха болгъаны да операцияны кёпге создурады.

Жангыз да юч кюнден сора, 24 ноябрьде 10:30 сагъатда, ажашханны 3750 метр биийкликде тауну къыбыла-шаркъ жанында табабыз. Аны халына къарайбыз, биринчи болушлукъну этебиз, чай ичире, жылытыргъа кюрешебиз.

Ол шокда эди, жарсыугъа, къоллары бла аякълары да юшюп, аны ючюн туристни тюбюне тюшюрюрча вертолётну чакъырабыз. Анда аны терк медицина болушлукъ этиу службаны келечилерине тапдыргъанбыз, эр кишини жашауына къоркъуу жокъ эди, - дейди Азнор.

Быллай жумушланы юслеринден айта, Хаджи улу не гитче шартланы да унутмайды. Бардыргъан затлары аны эсинде кинопленкадача сакъланнгандыла.

Таулу жерлени энчиликлери, кюнню халы отрядха салыннган борчланы тамамларгъа иги да чырмаучудула. Болсада быллай чурумла жигит, къоркъа-сагъаран билмеген адамлагъа ачыгъаннга болушуудан тыймайдыла. Азнор чертгеница, отрядха кюч, ниет жаны бла да къарылу, батыр, шуёхлукъну жюрюте билген адамда киредиле. Алагъа тюз кесимеча ышанама, ансыз а таулада жарамайды, дейди ол.

Къутхарыуда жангыз да терклик азлыкъ этеди. Ол харкюнлюк, кёп къыйын алгъан ишди, аны сайлагъанла тохтаусуз жарау бардырадыла, билимлерин, хазырлыкъларын ёсдюрюрча юйрениулеге къатышадыла.

Азноргъа альпинизмден экинчи разряд берилгенди, таулада къутхарыу операцияладан жетону барды, министерствода бийик усталыгъы ючюн аны кёп кере белгилегендиле, къыйынлыкъгъа тюшгенлени къутхаргъаны ючюн къырал саугъагъа тийишли болгъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия
хазырлагъанды.

Элбрус райондан хапарла

Айтхылы жырчыгъа жоралап

Къулийланы Къайсын атлы маданият юйде «Ол бизге жыр саугъалагъанды» деген кёрмюч бардырылады. Проект Отарланы Омарны 105-жыллыгъына жораланнганды. Аны районну краевед музейи хазырлагъанды.

Анда малкъарлы закийни жашауууну эм чыгъармачылыгъыны юсюнден 150-ден артыкъ документли материал, артист жыйгъан чыгъарманлары, жырланы къол жазмаларыны копиялары сакъланадыла. Кёрмюч сентябрьге дери ишлерикди.

Кадет классла къураладыла

Тырныауз шахарда В. Г. Кузнецов атлы 6-чы номерли орта школда жангы окъуу жылдан башлап, Россей ФСБ-ны кадет класслары ачыллыкъдыла. Битеулю билим бериу программадан сора да, жаш адамланы физический, строевой эм сауут атдырыу жаны бла хазырларыкъдыла, алагъа право эм политика культурадан, этикетден бла психологиядан, хореографиядан, хор бла жырлаудан дерсле берликдиле.

Турист-излеу экспедициялагъа бардырыргъа да муратла бардыла. Кадет классланы окъуучлары билим бериу махкемеде сау кюнню турлукъдула.

Кадет класслагъа тёртюнчю-бешинчи класслары тауусханланы санындан сайларыкъдыла, саулукъларыны, окъууларыны эселлерине кёре. Къураучула айтханнга кёре, ол класслада юйрениу къырал къуллукъгъа тийишли хазырланыуду эм жашауда жетишимлеге жетиуню мурдоруду.

Отчёт концерт

Тырныауз шахарда Къулийланы Къайсын атлы маданият юйде Элбрус районну культура махкемесини чыгъармачылыкъ къууумларыны жылгъа тамамлагъан ишлерини отчёт концерти къуралгъанды. Уллу залда жыйылгъанланы алларына миллет тепсеулени «Салам» юлгюню ансамбли, шёндюгюню тепсеулени, вокалны «Сопрано плюс» эм «Голос» студиялары чыкъгъандыла. Ала кеслери да тюрлю-тюрлю эришиулеге бла фестивальлагъа къатышханлай турадыла.

Чыгъармачылыкъ къууумла кеслерини жангы музыка программаларын кёргюзтгенديле. Ахырында жаш артистлеге эм аланы юйретгенлеге саугъала да берилгенديле.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Соруу-жуап

Вузлагъа алыу къалай боллукъду?

Къыралны башчысы министрле бла кенгеш бардыргъанында, вузлагъа алыу жумуш къалай тамамланыргъын да сюзген эдиле. Быйыл ол 20 июньда башланырыкъды.

Илму эмда бийик билим бериу министр Валерий Фальков айтханыча, быйыл вузлада бюджет жерлени санына 34,7 минги къошуллукъду. Аладан 29,5 мингин (85 процентин) регионлада ачарыкъдыла. Владимир Путин алгъаракъда Посланиясында правительствогъа ма аллай буйрукъ берген эди.

Саулай айтханда, федерал бюджетни хайырындан окъуугъа 576,5 минг студент орналлыкъды. Хакъсыз жерледен тёртден ючюсю регионлададыла. «Школланы быйыл тауусханланы эм азындан 60 процентини аллай жерлеге орналыргъа онглары боллукъду»,-дегенди министр президентге.

Бюджет жерлени кёбюсю устазланы, медиклени, информатика эмда эселлеу техника специалистлени хазырлаугъа бёлюнгенди.

Къоркъуусузлукъну нечик жалчытырыкъдыла?

Сабийле солугъан жерледе терроризм жаны бла къоркъуусузлукъну излемлерин къабыл этгенди правительство. Алай бла энди битеу сабий лагерьледе «энчи кнопкала» орнатырыкъдыла. Къоркъуу болса, аны басып, экстренный службаланы чакъырыргъа боллукъду. Дагъыда мекямланы ичлерине эмда тийрелеге кюннге эм азындан тёрт кере къарап турлукъдула.

Андан сора да, лагерьлени, алада бир кезиуде солугъанланы санына кёре тёрт къауумгъа бёлюкдюле. Хар бирине да къоркъуусузлукъну амалларын жарашдырлыкъдыла. Учреждениялары аллай къауумлагъа бёлюу бла энчи комиссияла кюреширикдиле. Аланы санына власть эмда правону къоруулаучу органланы келечилери эмда экспертле кирликдиле.

Жангы излемле Росгвардияны аскери бла къоруулланнган (сёз ючюн, «Артекге») эмда школла канникуллада къурагъан лагерьлеге жетмейдиле. Турист слётла, бир ыйыкъдан кёп бардырылмагъан спорт эришиуле эмда жыйылыула да ары кирмейдиле.

Ток ючюн кёбюрек тёлерге тюшерми?

Россейни европалы жанында электрокючню оптовый багъасы алты процентге кётюрюлюрге боллукъду. Сибирьде уа онбеш процент окъуна кошуллукъду дейдиле. Гражданлагъа токну багъасы жыл сайын биринчи июльда кётюрюледи. Бу жол ол беш процентге багъа боллукъду. «Жангы ишлене тургъан электростанцияла ючюн къоранчланы эмда газны багъасына кошулгъанын промышленность предприятияла бла бюджет организацияла кеслери юслеринде сынайдыла. Халкъгъа электрокючню тарифлерине уа къырал къарайды. Аны себепли оптовый рынокда болум алагъа жетмейди, - деп ангылатханды **Энергетикалы айнытыу фондну башчысы Сергей Пикин**. - Кёбюсюнде тарифле алгъынгы жылда инфляция тенгли кётюрюледиле. Быйыл ол беш процентден уллуракъ болургъа ушайды, аны себепли токну багъасына да асламыракъ кошуллукъду. Алай ол келир жыл июльда боллукъду».

Космонавтлагъа саууат нек бериледи?

«Авариялада хайыларныллыкъ къыстырыкъны санында керох да болуучу эди, - дейди **космонавтиканы тарыхчысы, жазыучу Александр Железняков**. - Аны алагъа инопланетянилде бла уруш этерге деп угъай, кеме терс жерде къонса, сёз ючюн, таулада неда тайгада, ракета бла кёкге атып кесин кёргюзтюрча бериучю эдиле. Дагъыда керох бла жыртхыч жанауарладан къоруулануныргъа, уучулукъ бла кюреширге амал болгъанды. Алай Къазахстан бла чекден сауутну ётдюрюрге келишалмагъандан сора, аны къоярга тюшгенди».

Аламда станцияны къорууларгъа керек болса да, экспертле айтханларына кёре, керох хазна болушурукъ тюйюлдю. Нек дегенде, анда атдырса, окъ бир жанына, адам а башха жанына учарыкъдыла.

Нефть къайсы къыраллада теркирек тауусуллукъду?

ВР компанияны хар жыллыкъ отчётунда айтылгъаннга кёре, озгъан жылны аллында Россейде 107 миллиард баррель нефть бар эди. Бу жаны бла бизни кыйрат алтынчы жерни алады. Барындан да кёб а - 303 миллиард - Венесуэлада барды. Дагъыда Сауд Аравияда - 297, Канадада - 169, Иранда - 155, Иракда - 145, АБШ-да - 68 миллиард. Газны юсюнден айтханда, 38 миллиард кубометр къыстырыкъ бла биринчи жерде бизбиз. Иранда - 32, Катарда уа 24 миллиардлары барды. Къалгъан къыралла иги да артха къаладыла.

«Бизде газ бек кёпдю, аны чыгъарыу къоранчлары да аздыла, - дегенди **энергетика эм финансла Институтну башчысыны орунбасары Алексей Белогорьев**. - Нефть бла уа иш осалыракъды. Алай сёз мында ол неллай бир болгъаныны юсюнден угъай (ол энтта да кёпге жетерикди), аны чыгъарыу багъасы кётюрюле баргъанындады.

Учуз нефтьни уллу кесегин Союзну заманларында чыгъарып бошагъандыла. Энтта да 20-30 жылгъа орталыкъ багъасы болгъан нефть барды. Биз бу жаны бла Персидский заливде къыраллагъа хорлатабыз, бегирек да Сауд Аравиягъа, алай АБШ-дан а алгъа барабыз».

Картадан урланнган ахчаны артха берирге онг бармыды?

- Россейни Банкы шёндю бу проблеманы тинтиу бла кюрешеди. Биз оюм этгенибизча, сюдню оноуу бла банклада счётлада ахчаны терк тыяргъа онглары болургъа керекди. Быллай сынам тыш къыраллада да барды, биз да аны хайырланып башларгъа сюебиз, - дегенди **Ара Банкны информация жаны бла къоркъуусузлукъ департаментини башчысы Вадим Уваров**. - ВМД-ны бла Банкны арасында информацияны жюрютюу жаны бла байламлыкъла къурагъа умутлубуз. Аны хайыры бла банкла ишекли (финанс) жумушланы терк тохтатыргъа боллукъдула.

Аны кезиуюнде уа ала, полиция бла бирге болумну сюзерикдиле, хыйлачылыкъ болгъанын бла болмагъанын тохташдырлыкъдыла. Кертиси бла да, анда аманлыкъчыла башларына мадар этерге кюрешген эселе, материалланы жарашдырыр, сюдге жиберликдиле, ахчаны уа иесине къайтарлыкъдыла.

Быхы кёзлеге болушамыды?

- Витаминле жетишмегени кёзлеге хата салады. Ала болсала уа, кёзле да игирек кёредиле. Мында бегирек да быхыда А витамин эмда черникада антоцианла себеплик этедиле.

Эсге сала айтсакъ, А витамин жетмегени ючюн кёзле осал кёрюп тебиреселе, аланы башха зат бла багъаргъа амал жокъду, - дегенди **терапевт, гастроэнтеролог, медицина илмуланы кандидаты Константин Спахов**. – Алай бу витаминни артыгъы бла хайырланып туруу да игиге келтирлик тюйюлдю, аны да унутургъа жарамайды.

Быхыны кёп ашагъанны хатасы боллукъ тюйюлдю. Бек осалы - адамны териси саргъылдым бет алады. Нек дегенде, анда таза витамин А угъай, аны къураучу бета-каротин барды. Аны себепли адамны ичинде А витамини керекликсича бар эсе, бета-каротин алайлай къалады.

Федерал газетлени материалларына кёре
УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

ОКЪУУ

Жаш тёлюню бизнес-проектлерине иги багъа берилгенди

«Иш кёллю Россей» жамаат организацияны КъМР-де бёлюмюнде Жаш тёлю бизнес школну тауусханланы проектлерин къуруулау иш ётгенди кёп болмай. Быйыл ол кеси да видеоконференция халда бардырылгъанды.

Ары дери уа эки айны ичинде окъуучула предпринимательство бла байламлы къадар тренинглеге, мастер-класслагъа къатышып тургъандыла. Къырал къуллукъчула, жетишимли бизнесменле бла тюбешгенديле, кеслерин айнытыу бла кюрешгенديле. Проектни быйылгъы кезиуюне бизни республикадан, Кърымдан, Москвадан эм башха регионладан бизнес-тренерле, предпринимательле да къатышып тургъандыла.

Проектлеге багъа берген конкурс комиссиягъа организацияны бёлюмюню башчысы, «Абрау-Дюрсо» ЗАО-ну тамата-сы, Краснодар крайны законодательный собраниясыны депутаты Юлия Пархоменко, ФАС-ни КъМР-де Управлениясыны таматасы Казбек Пшиншев, организацияны жаш тёлю бёлюмюню башчысы Бетал Ивазов, СКФО-да рестораторланы, отельерлени, кюнакъбайлыкъ индустрияда усталары Ассоциациясыны башчысы Гузеланы Индира эм башхала киргенديле.

Сюзюуге юч проект чыгъарылгъан эди. Тилланы Жаннет «Тюрлю-тюрлю фестивальла бардырыргъа жараулу комплекс эмда кюнакъ юй» деген башламчылыгъын туура этгенди. Альмова Марианна бла Шханукова Бэлла уа «Пенсиячылагъа заманларын зауукъну ётдюрюрге онг берген ара» проектлерин кёргюзтгенديле. Ючюнчюсю уа жалгъан интеллектни мурдорунда жарашдырылгъан программаланы медицина сферагъа сингдириу бла кюрешген IT-компания къуруу бла байламлы эди. Аны Герийланы Эльнурхан хазырлагъанды. Проектлени барына да бийик багъа эмда аланы толуракъ жарашдырыу жаны бла рекомендацияла берилгенديле.

Жаш тёлю бизнес школну «Иш кёллю Россей» 2008 жылда ачханды. Андан бери аны жарым минг чакълы бир адам тауусханды. Аладан жюз бла жарымы, проектлерин жарашдырып, жетишимли къоруулагъандыла. Артда кёплери предпринятиялагъа, къырал эмда муниципал структуралагъа ишге орналгъандыла, башхалары уа бизнес бла кюрешип тебиргенديле.

Комиссияны келечилери бу проектни магъаналылыгъын чертгенديле. Жаш адамлагъа уа хар бирин да кёллендирирча энчи сёзлерин айтхандыла, жашауда тирирек болургъа, белгиленген жолдан таймай таукел барыргъа чакъыргъандыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Эсгертиу

Саусузлагъа чекле салынадыла

Санкт-Петербургда бла Ленинград областьда Европаны футболдан чемпионатыны оюнлары бардырылгъанлары бла байламлы саутланы хайырланып этилген аманлыкъланы профилактикасы жаны бла жумушла толтуруладыла. Аны бла байламлы РФ-ни Президентини «Санкт-Петербургда Европаны футболдан чемпионаты бардырылгъанда къоркъуусузлукъну жалчытыуну юсюнден» указына тийишлиликде Выборг районда саутланы жюрютюгюе чекле салынгъандыла. Эсигизге салайыкъ, эришиуле 12 июльгъа дери бардырыллыкъдыла.

Аны бла байламлы Росгвардияны КъМР-де Управлениясыны эркинлик-бериу лицензия арасы башында сагъынылгъан жерлеге барыргъа мурат этгенлеге биргелерине саутланы алмазгъа кереклисин эсгертеди.

Турнир

Алгъа чыкъъанлагъа – алгъышлаула, кубокла, дипломла

Тырныауузну «Тотур» стадионунда школчуланы арасында авиамодель спортдан КъМР-ни биринчилиги ётгенди. Турнир Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимге жораланып, «Хауада сермеш» деген ат бла бардырылгъанды.

Кёкде баргъан бу эришиуледе Нарткъаладан команда биринчи жерге чыкъгъанды. Экинчиле чегемлиле болгъандыла. Ючюнчю жер Тырныауузда Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытыуну Маккаланы Махти атлы араны сохталарына жетгенди.

Хорлагъанлагъа бла алчы жерлеге тийишли болгъанлагъа кубокланы, дипломланы, майдалланы да Къабарты-Малкъарны Ракетомодель спортуну президенти Юрий Налоев, Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытыуну арасыны директору Мисирланы Фарида бергенديле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

СУРАТДА: хорлагъанла бла призёрла.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха кыйтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмегге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басмалары юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени иелерине тапдыргъу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34
Газет ыйыкъгъа юч кере чыгъады - геююрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса - дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Бийчеккуланы Жаннета (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3,4-чю бетле) - корректорла.
Тиражы 1236 экз. Заказ № 1174
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫЙ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru